

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА

ISSN: 1857-7342

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2011

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА**

Издавачки совет

д-р Саша Митрев
д-р Кирил Цацков
д-р Кирил Барбареев
д-р Зоранчо Малиниов
д-р Звонимир Николовски
д-р Трајче Нацев
м-р Александар Донски
м-р Оливер Цацков
м-р Верица Јосимовска

Редакциски одбор

д-р Кирил Цацков
д-р Зоранчо Малиниов
д-р Звонимир Николовски
д-р Трајче Нацев
м-р Александар Донски
м-р Оливер Цацков

Главен и одговорен уредник

д-р Кирил Цацков

Единица на Универзитетот
Институт за историја и археологија

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „Европа 92“ - Кочани
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Институт за историја и археологија
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

СОДРЖИНА

м-р Александар Донски ВОБЕД	7
д-р Тодор Чепреганов, д-р Ѓорѓи Чакарјаневски МАКЕДОНИЗМОТ ВО ВРЕМЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ	9
д-р Кирил Цацков НЕОДМИНЛИВАТА ПЕДАГОШКА ДЕЈНОСТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ВО ШТИП И ВО ПРИЛЕП.....	17
д-р Ѓорѓи Малковски ПРОПАГАНДИТЕ НА БАЛКАНСКИТЕ ДРЖАВИ ВО ВРЕМЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	25
д-р Силвана Сидоровска-Чуповска ПРОСВЕТАТА ВО ШТИП ВО ВРЕМЕТО НА ПРЕРОДБАТА	31
д-р Александар Илиевски ПЕДАГОШКО-АНДРАГОШКАТА ДЕЈНОСТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	41
д-р Михајло Георгиевски ПРОСВЕТИТЕЛСКИТЕ ПОГЛЕДИ НА КРАТОВСКИОТ УЧИТЕЛ ДИМИТАР ПОП ЈОСИФОВИЧ, СОВРЕМЕНИК НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ, ИЗНЕСЕНИ ВО НЕГОВИТЕ РАКОПИСИ ОД 1858 И 1869 ГОДИНА.....	51
м-р Дора Јурукова ЗНАЧЕЊЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ЗА УЧИТЕЛСКАТА ДЕЈНОСТ ВО МАКЕДОНИЈА	57
д-р Наташа Котлар-Трајкова МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ И ПЕТКО РАЧОВ СЛАВЕЈКОВ	61
д-р Билјана Ристовска-Јосифовска ИСТОРИСКИТЕ ПРЕСЕЛБИ ОД МАКЕДОНИЈА ВО ОБЛАСТА ТУЗЛУК ВО БУГАРИЈА (втората половина на XIX и почетокот на XX век).....	67

проф. Трајче Мицески, спец. Роберт Конески, дипл.теолог ЕДУКАТИВНО-МЕНАџЕРСКО-ЛИДЕРСКИТЕ ОДЛИКИ НА ДИРЕКТОРОТ НА НАРОДНОТО УЧИЛИШТЕ ВО ПРИЛЕП (1874-1877) - ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	73
д-р Зоранчо Малинов ФОЛКЛОРНИ И ЕТНОГРАФСКИ МАТЕРИЈАЛИ ПУБЛИКУВАНИ ОД ШТИПЈАНИ КОН КРАЈОТ НА XIX ВЕК	85
д-р Снежана Јованова-Митковска НЕКОИ СОГЛЕДУВАЊА ЗА „ЗВУЧНАТА МЕТОДА“ НА КОВАЧЕВ	97
д-р Александар Трајановски НАРОДНООПШТИНСКИ И ПЕДАГОШКО-БОГОСЛОВСКИ УЧИЛИШТА ВО МАКЕДОНИЈА КОН СРЕДИНАТА НА XIX ВЕК (ПО ПРИМЕРОТ НА УЧИТЕЛСТВУВАЊЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ, Д. МИЛАДИНОВ, СЛ. ДИНГОВА, К. ШАПКАРЕВ И ДРУГИ)	109
д-р Валентина Миронска-Христовска УЛОГАТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ВО МАКЕДОНСКАТА ПРОСВЕТНА ТРАДИЦИЈА	123
м-р Елена Јосимовска УЧИЛИШТАТА ВО ШТИП ПРЕД И ПО ЈОСИФ КОВАЧЕВ	133
м-р Ванѓа Димитријева ЈОСИФ КОВАЧЕВ И ЗНАЧЕЊЕТО НА НЕГОВАТА ЛИЧНОСТ ВО КУЛТУРНОТО ПОЛЕ НА МАКЕДОНИЈА.....	137
м-р Ирена Китанова ЕТИЧКО-ЕСТЕТСКИТЕ СЕГМЕНТИ ВО БУКВАРОТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	141
Донче Ефремов, Емилија Коруновска ЈОСИФ КОВАЧЕВ И НЕГОВОТО ВРЕМЕ.....	145
м-р Оливер Цацков ЈОСИФ КОВАЧЕВ - УЧЕНИК И УЧИТЕЛ.....	151

м-р Ленче Насев ПОГЛЕД КОН ЖИВОТОТ И ДЕЛНОСТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ – ИСТАКНАТ МАКЕДОНСКИ ПЕДАГОГ И РЕФОРМАТОР ОД ШТИП	155
Иван Котев, Милена Цацкова ПРЕРОДБЕНСКОТО ДВИЖЕЊЕ ВО СТРУМИЦА И СТРУМИЧКО И УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА АРСЕНИ КОСТЕНЦЕВ	163
м-р Верица Јосимовска ДЕЛАТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ И ВРЕМЕТО ВО КОЕ ГИ СОЗДАВАШЕ	175
м-р Кире Филов РАЗВОЈОТ НА ПРОСВЕТНАТА ДЕЈНОСТ ВО ШТИП ПРЕД, ЗА ВРЕМЕ И ПО ЈОСИФ КОВАЧЕВ	179
Лидија Камчева ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ И НЕГОВОТО УЧИТЕЛСТВУВАЊЕ ВО ШТИП	185
м-р Марија Коцева ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА УЧИТЕЛИ ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	191

УДК: 37.011.1-051

м-р Оливер Цацков
Институт за историја и археологија
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

ЈОСИФ КОВАЧЕВ - УЧЕНИК И УЧИТЕЛ

Времето во кое живееше и работеше Јосиф Ковачев, родоначалникот на првото педагошко училиште во Штип, односно во Македонија, беше силно обременето со револуционерни превирања за ослободување од грчкото влијание во црквата и училиштата. Уште како дете добро го запознал тој систем на школување со сите недостатоци што ги содржел, и во него, во тие рани детски години, започнува да се раѓа идејата еден ден кога ќе порасне да успее нешто да промени.

Јосиф Антонов Ковачев, роден во 1839 година во Штип, во свештеничко семејство, своето образование го започнал во родниот град, по тогаш важечките методи за описменување на децата, во „келијното училиште“. Според старата метода во прво одделение се учеле само буквите: аз, буки, веди..., учебници немало и тоа било многу тешко за ученикот, биле потребни 3-4 години за да научи да чита. Кога тоа ќе го совладале им се давала „наусница“ – научено наизуст. Тие што успеале да го совладаат дадениот материјал по завршувањето на „келијното училиште“ станувале наусничари, односно сите молитви ги кажувале напамет без да читаат од книга. Освен тоа се учело *псалтир* (црковно пеење) и најпосле *евангелие*. Во тие три предмети се состоела целата наука на старата школа¹. Тогаш учител во тоа училиште бил неговиот татко, свештеникот Антон Ковачев.

Во времето додека тој бил ученик, во штипските училишта започнале реформи поради „европеизацијата“ во Отоманската Империја. Стариот систем на образование бил заменет со нов, па така малиот Јосиф своето образование го завршил во 1844 година како ученик во новоформираното „заемно“ училиште кај учителот Павел Златанов. Тој посетувал предавања за модерната Ланкестерка метода и професионално бил обучен за учител по неа. Како еден од најдобрите ученици во ова училиште тој му станува помошник на учителот Златанов и се стекнува со педагошка пракса која подоцна многу ќе му помогне да се одлучи за самостојна учителска дејност. Откако го завршил своето образование во родниот град, заминал

1) Илия Бобчев : „Македонските Българската народна просвета“, София, 1922

во село Гнилање на Косово, каде четири години бил учител². Ова работно место било пресудно тој да почне да размислува да го продолжи своето образование кое ќе му овозможи да ја реализира својата идеја за реформи на учебните методи. Поради тоа што се покажал како многу вреден и способен за работа со деца, активен член и поборник на црквата каде што бил забележителен исполнувач на духовна музика во црковниот хор, му била понудена стипендија за школување во Белградската духовна семинарија. Овде тој имал можност да се запознае со современи педагошки идеи кои доаѓале од западот и станал голем приврзаник на педагошкото образование. Но, не се задоволил само со диплома на средно образование, па одлучил да продолжи со своето школување. Успеал, како одличен ученик, да добие стипендија од фондот на Априлов од Габрово, кој бил силен поборник на просветната дејност и заминал на студии во Киев на Духовната академија. Школувањето на Богословскиот факултет траело четири години (1863-1867). За тоа време тој, покрај Богословијата, студирал и завршил педагогија со психологија, каде што се запознал со делата на најголемите руски педагози, како и со делото на основачот на руската педагогија, Константин Димитријевич Ушински. Особено голем интерес пројавил за работата на основните училишта, каде што се користела т.н. „звучна метода“. За таа цел својата педагошка пракса ја изведувал во редица основни училишта и ја следел најновата литература со што успеал да ги збогати своите знаења за оваа метода. Под влијание на руската прогресивна педагогија и западноевропските педагози кои во тоа време биле популарни во Русија, Јосиф Ковачев израснува во зрела личност за решавање на проблемите во образованието.

Во учебната 1868/1869 година, штипскиот ученик од ќелијното училиште, Јосиф Антонов Ковачев се враќа во родниот град со диплома на Киевскиот универзитет и по покана од црковно училишната општина во штипско Ново Село е назначен за учител во новоселското „заемно“ училиште.³

Како човек кој израснал во оваа средина и ги познавал сите слабости на тогашното образование, а од друга страна бил познавач на најсовремените педагошки методи на европското образование, се зафатил со засилени и интензивни педагошки реформи. Прво што направил во основното образование ја вовел т.н. „звучна“ односно „нагледна“ метода која во тоа време била тренд на европското образование. Веднаш потоа ја реализирал и другата голема идеја, да создаде образование за идните

---

2) „Биографија на Екатерина и Јосиф Ковачеви“, Придворна печатница, Софија, 1936

3) Ристо Кантарчиев: „Јосиф Ковачев – основач на првите педагошки училишта“, Скопје 1966

учители по европски терк.⁴ Сите негови идеи со задоволство и одушевување биле прифаќани од ученољубивите Новоселци кои во тоа време го имале апсолутното првенство во градот во поглед на образованието и културата. Така за прв пат во Европска Турција, во штипско Ново Село, започнува образовно-едукативно современо педагошко училиште во кое се подготвувал покрај учителски и свештенички кадар. Школувањето во него траело две години, а се изведувало со теориски предавања и со задолжителна педагошка пракса. Потребата од учителски кадар го наполнила со ученици училиштето на Јосиф Ковачев. Неговите ученици не биле само од Штип и другите македонски градови, туку од Косово и повеќе градови на Бугарија. Учењето во него било бесплатно и за сите ученици надвор од Штип постоел бесплатен пансион. За да биде целосна идејата на младиот и перспективен учител, по укинувањето на заемното училиште, се зафатил со едукација за новата образовна метода, најнапред на учителите од училиштето, а потоа и на сите учители од околните селски училишта. Така со игра на судбината, ученикот Јосиф Ковачев им станал учител на своите учители, а училиштето во кое учел го издигнал до главен педагошки центар на поголем дел од Балканот, што нас како штипјани нè прави особено горди.

Користена литература

Ристо Кантарчиев, „Јосиф Ковачев – основач на првите педагошки училишта“, Скопје 1966.

Периодическо списание на Българското книжевно дружество вѣ София Астибо I-XX век, Скопје, 1964 год. Илия Бобчеѣ: „Македонските Българската народна просвета“, София 1922

Биографија на Екатерина и Јосиф Ковачеви, Придворна печатница, София 1936

---

4) Периодическо списание на Българското книжевно дружество вѣ София, кн.58, 1899.